

Centraal Planbureau

CPB Notitie | 21 september 2016

Raming van het bijstandsvolume in de Macro Economische Verkenning (MEV) 2017

CPB Notitie

Centraal Planbureau

Van Stolkweg 14
Postbus 80510
2508 GM Den Haag

T (070)3383 380
I www.cpb.nl

Contactpersoon
Krista Hoekstra

Datum: 21 september 2016

Betreft: Raming van het bijstandsvolume in MEV 2017

Het CPB raamt het gemiddelde aantal bijstandsuitkeringen op 389.000 in 2016. Dit is een toename van 7000 uitkeringen ten opzichte van het gerealiseerde volume in 2015. Aan de ene kant heeft de dalende werkloosheid een neerwaarts effect op het aantal bijstandsuitkeringen. Maar aan de andere kant hebben beleidseffecten en extra instroom door vluchtelingen een opwaarts effect. Naar verwachting stijgt het aantal uitkeringen in 2017 verder naar 395.000.

1 Inleiding

Voor de bekostiging van uitkeringen op grond van de Participatiewet¹ ontvangen gemeenten vrij besteedbaar budget. De hoogte van het budget wordt bepaald op basis van een raming voor het aantal uitkeringsgerechtigden en de gemiddelde hoogte van een uitkering. Het CPB publiceert ramingen van het aantal bijstandsuitkeringen in het lopende en komende jaar in het Centraal Economisch Plan (CEP) in maart en in de Macro Economische Verkenning (MEV) in september. Het uitgangspunt in de raming is de ramingsregel die het verband weergeeft tussen mutaties in de werkloze beroepsbevolking (WBB) en de mutatie in de bijstand.

De volgende paragraaf geeft een onderbouwing van de bijstandsraming in de MEV 2017 voor het jaar 2016. Paragraaf 3 bevat een vooruitblik naar 2017. De werking van de ramingsregel wordt toegelicht in een tekstkader.

¹ De Participatiewet (PW) heeft per 1 januari 2015 de Wet Werk en Bijstand vervangen. Met bijstandsuitkering wordt een uitkering op grond van de Participatiewet bedoeld.

2 Raming bijstandsvolume 2016

Op dit moment raamt het CPB het aantal bijstandsuitkeringen tot de AOW-leeftijd in 2016 op 389.000. Tabel 2.1 geeft een gedetailleerde onderbouwing van de raming. Zie het tekstkader voor een toelichting op de ramingssystematiek.

Tabel 2.1 Raming bijstandsvolume 2016 in MEV 2017

	2015	2016
	x 1000 uitkeringen	
(1) WBB (a)	614	554
(2) Mutatie WBB	-46	-60
(3) Arbeidsaanbodcorrectie op WBB	-9	-10
(4) Gecorrigeerde mutatie WBB [(2) + (3)]	-55	-70
(5) Mutatie bijstand cf. rekenregel	-4	-17
(6) Directe beleidseffecten	8	19
(7) Mutatie bijstandsvolume [(5) + (6)]	4	2
(8) Autonoom	7	5
(8a) Autonoom meeboeken	9	0
(8b) Autonoom niet meeboeken	0	0
(8c) Vertraagde voorspelfout	-2	5
(9) Mutatie bijstandsvolume [(7) + (8)]	11	6
(10) Raming bijstandsvolume (t.b.v. budget)	382	389

Wegens afronding kan de som der delen afwijken van het totaal.

(a) WBB is de werkloze beroepsbevolking volgens de internationale definitie.

De toename van het bijstandsvolume wordt voornamelijk veroorzaakt door beleidseffecten (regel 6). Het belangrijkste beleid is de invoering van de Participatiewet, waardoor gedeeltelijk arbeidsgehandicapten geen aanspraak meer kunnen maken op Wajong of WSW. Daarnaast is de toename van het aantal asielzoekers (vergunninghouders) verwerkt onder het kopje 'beleidseffecten' in deze tabel.

De daling van de werkloosheid (regel 5) en de doorwerking van de autonoom (regel 8c)² hebben per saldo een neerwaarts effect op de bijstandsraming. Het CPB is vanaf de MEV 2017 overgestapt op de internationale definitie van werkloosheid in de ramingen voor het aantal bijstandsuitkeringen.³ De verwachting is dat de werkloosheid in 2016 uitkomt op circa 554.000 personen (regel 1).

De gegevens van het gerealiseerde bijstandsvolume in het begrotingsjaar zelf worden niet in de raming voor het budget betrokken (regel 8a), omdat dan een vermenging

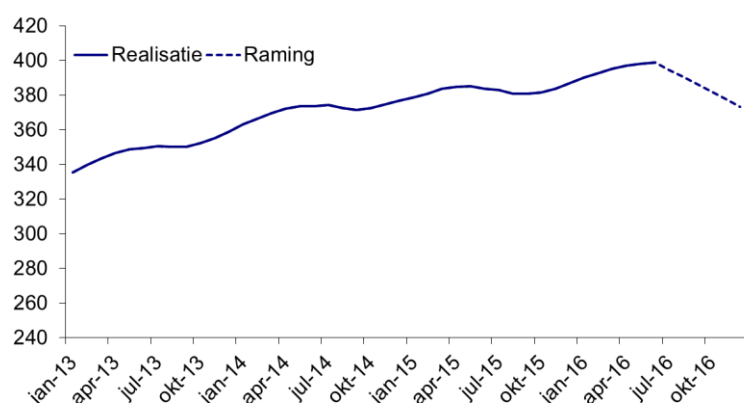
² De autonoom wordt opgebouwd uit drie onderdelen: i) bijsturing op basis van realisaties, deze voorspelfout wordt voor 50% 'meegeboekt' naar het volgende jaar, ii) incidentele effecten die niet 'meegeboekt' worden en iii) de voorspelfout uit het voorgaande jaar die voor de helft is 'meegeboekt'.

³ Hoekstra, K., 2016, [Internationale definitie werkloosheid in bijstandsraming](#), CPB Notitie, 30 mei 2016.

zou optreden van de raming en het beleid van gemeenten. Met andere woorden, de realisaties van het aantal bijstandsuitkeringen in de eerste helft van 2016 zijn in de huidige raming buiten beschouwing gelaten. Op deze manier wordt voorkomen dat gemeenten een lager budget ontvangen wanneer zij in de eerste helft van het jaar via succesvol re-integratiebeleid het aantal uitkeringen weten te verminderen. Het omgekeerde geldt echter ook: het budget wordt niet opwaarts aangepast wanneer realisaties laten zien dat het volume hoger uitkomt dan de raming.

Eind 2015 was de bijstand gestegen tot een niveau van 387.000 uitkeringen, zie figuur 2.1.⁴ Met uitzondering van de zomermaanden juni, juli en augustus is het bijstandsvolume vorig jaar opgelopen. In het eerste half jaar van 2016 was sprake van een verdere stijging van het aantal bijstandsontvangers.⁵ Dat betekent dat om op de raming volgens de rekenregel uit te komen, en zonder rekening te houden met realisaties, het bijstandsvolume de resterende maanden van het jaar moet dalen, zie de gestippelde lijn in figuur 2.1.

Figuur 2.1 Ontwikkeling bijstandsvolume 2013-2016 (maandcijfers, x 1000)

⁴ Bron: CBS.

⁵ In de maanden april tot en met juni betreft het voorlopige realisaties.

Toelichting methodiek raming van het bijstandsvolume

Het CPB heeft op basis van regressieanalyse de volgende rekenregel voor de raming van het bijstandsvolume geschat (a):

$$\Delta Bijstand_t = 0,10\Delta WBB_t^* + 0,18\Delta WBB_{t-1}^* + 0,5\varepsilon_{t-1} + beleid_t + autonoom_t$$

waarbij WBB* staat voor de gecorrigeerde werkloze beroepsbevolking (internationale definitie) en ε_t is de voorspelfout.

Het drijvende proces in de ontwikkeling van het bijstandsvolume is de gecorrigeerde mutatie van de werkloze beroepsbevolking (zie hieronder). Een verandering van de werkloosheid werkt voor 10% door op het aantal bijstandsuitkeringen in het lopende en 18% in het komende jaar. De conjunctuur werkt dus met enige vertraging door in de bijstand. Op korte termijn werken veranderingen in de werkloosheid voornamelijk via de WW. Op wat langere termijn heeft de werkloosheid effect op het bijstandsvolume, voor een belangrijk deel doordat het verblijf in de WW afloopt. In het model wordt een voorspelfout uit het verleden voor 50% 'meegeboekt' naar het volgende jaar. Als het basismodel in een bepaald jaar een te lage voorspelling geeft, is de kans het grootst dat dit in het daaropvolgende jaar ook het geval is.

Daarnaast worden eventuele geraamde beleidseffecten toegevoegd. Hierbij wordt rekening gehouden met beleidsmaatregelen die effect hebben op de bijstand. Dit betreft ook beleidsmaatregelen in de WW of arbeidsongeschiktheidsregelingen die tot extra instroom in de bijstand leiden. Ten slotte kan een plausibiliteitscontrole op basis van de ontwikkeling van het aantal bijstandsuitkeringen per maand of overige aanvullende informatie nog leiden tot een eventuele autonome bijstelling van de jaarraming. Hierbij dient opgemerkt te worden dat realisaties gedurende het lopende jaar niet worden meegenomen in de bijstandsraming ten behoeve van de vaststelling van het definitieve budget voor jaar t.

Toelichting gecorrigeerde werkloze beroepsbevolking

Bij de raming van het aantal bijstandsuitkeringen wordt een arbeidsaanbodcorrectie op de mutatie van de werkloze beroepsbevolking gebruikt om ervoor te zorgen dat geen dubbeltellingen ontstaan bij de bepaling van het uitkeringsvolume. Een voorbeeld hiervan is het beperken van de Wajong tot volledig en duurzaam arbeidsongeschikten. Een deel van de jongeren die bij ongewijzigd beleid recht zouden hebben op een Wajong-uitkering en niet tot het arbeidsaanbod behoorden, zal zich nu wel op de arbeidsmarkt aanbieden. Deze toename van het arbeidsaanbod zal op korte termijn niet volledig geabsorbeerd worden op de arbeidsmarkt en dientengevolge gedeeltelijk in de werkloze beroepsbevolking terechtkomen. Voor zover deze mensen recht hebben op een bijstandsuitkering, wordt die uitkering via directe beleidseffecten geboekt. Om te voorkomen dat de extra werkloosheid ook nog eens via de ramingsregel leidt tot meer WW- en bijstandsuitkeringen, dient de mutatie van de werkloze beroepsbevolking hiervoor in de ramingsregel te worden gecorrigeerd. Deze correctie wordt in drie jaar afgebouwd, omdat werknemers alsnog een baan vinden, zich terugtrekken van de arbeidsmarkt, of, op langere termijn, wel in aanmerking komen voor een (werkloosheids-)uitkering. In formulevorm:

$$\Delta WBB_t^* = \Delta WBB_t - 0,75a + \sum_{i=1}^3 1/3(0,75a)_{t-i}$$

waarbij * duidt op gecorrigeerde WBB en a staat voor arbeidsaanbodeffecten die als beleidsmaatregelen worden meegenomen in de WW of bijstand.

(a) Hoekstra, K., 2016, Internationale definitie werkloosheid in bijstandsraming, CPB Notitie, 30 mei 2016: <http://www.cpb.nl/sites/default/files/omnidownload/CPB-Notitie-30mei2016-Internationale-definitie-werkloosheid-in-bijstandsraming.pdf>.

3 Vooruitblik naar 2017

In 2017 wordt een verdere stijging van het bijstandsvolume verwacht. Naar verwachting neemt het bijstandsvolume volgend jaar toe met 6000 uitkeringen tot 395.000. Opnieuw zal de werkloosheid dalen, maar veroorzaken beleid en instroom van vluchtelingen een verdere toename van het bijstandsvolume. Volgend jaar is in de raming sprake van een gecorrigeerde mutatie van werkloosheid met -14.000, met een negatieve macrodoorwerking in de bijstand. De instroom van vergunninghouders en beleidseffecten hebben daarentegen een opwaarts effect op het volume.

Dit is een uitgave van:

Centraal Planbureau
Van Stolkweg 14
Postbus 80510 | 2508 GM Den Haag
T (070) 3383 380

info@cpb.nl | www.cpb.nl

September 2016